

Şiddetsiz Bir LGBTİ+ Aktivizmi Mümkmn!

17 Mayıs Derneği Şiddetsizlik Atölyeleri Broşürü

ŞİDDETSİZ BİR LGBTİ+ AKTİVİZMİ MÜMKÜN!

Hazırlayan: Umut Güven

Yayımlayan: 17 Mayıs Derneği

Katkıda Bulunanlar: Anjelik Kelavgil, Doğa Melis, Elmas Yılan,
Umut Avcı, Tolga Kızılay, Şiddetsizlik Merkezi

Tasarım

Ceket Medya

Basım

OnAda Tanıtım Basım Promosyon
Organizasyon San. ve Tic. Ltd. Őti.

17 Mayıs Derneği, Ekim 2021

Bu kitap parayla satılmaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla
yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

*Bu yayın Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin finansal desteğiyle
üretilmiŐtir. İçeriğinden yalnızca 17 Mayıs Derneği sorumludur ve Heinrich Böll
Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin görüŐlerini yansıtmamaktadır.*

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:

Şiddetsizliğe Giriş.....7

Galtung'un Barış Modeli..... 8

Şiddetsizlik Sohbetleri.....12

BÖLÜM 2:

Çatışma Dönüştürme..... 15

Şiddetsizlik Sohbetleri: Çatışmalar.....20

BÖLÜM 3:

Şiddetsiz Örgütlenme ve Şiddetsiz Eylem.....24

Şiddetsizlik Sohbetleri: Güç.....26

Şiddetsizlik Sohbetleri: Şiddetsiz Örgütlenme.....32

BÖLÜM 4:

Şiddetsiz İletişim.....38

17 Mayıs Derneği, LGBTİ+ toplumuna karşı artan baskılara karşı, LG-BTİ+ toplumunu ve LGBTİ+ aktivizmini güçlendirmeyi hedefleyerek yola çıktı. Ankara'daki LGBTİ+ etkinlik yasakları ve bu artan baskılar nedeniyle LGBTİ+ toplumu ile bağı zayıflayan hareketin iletişimini güçlendirmek de bu yoldaki temel adımlarımızdan biri.

Bu adımları atarken de, önce kendimizden başlayarak bir dönüşüm yaratmayı daima önemsiyoruz. Öznelerin sesinin kısılmadığı, şiddeti yeniden üretmeyen ve kapsayıcı bir aktivizmin mümkün olduğuna inanıyoruz. Şiddetsiz bir LGBTİ+ aktivizmi ile, şiddetin dört yanımızı sardığı bu sistemin içinde yaratıcı yöntemlerle sesimizi duyurmak, bize ait olan hakları geri almak ve bu şiddet sarmalının bir parçası olmak hedefimiz.

Bu yıl Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin desteğiyle Şiddetsizliğe Giriş ve Çatışma Dönüştürme, Şiddetsiz Eylem ve Kampanya Örgütleme, Şiddetsiz Örgütlenme başlıklarında bir dizi şiddetsizlik atölyesi organize ettik. Bu atölyeler, hem 17 Mayıs'ın kendi örgütlenme dinamiklerini beslemeye yönelik hem de Ankara'da birlikte çalıştığımız diğer derneklerin ve örgütlerin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan yoğun programlarla gerçekleşti.

Doğa Melis, Umut Avcı, Tolga Kızılay, Elmas Yılan ve Filiz Kasap'ın çok değerli katkıları ve emekleriyle gerçekleşen atölyelerimizde tartıştığımız bazı konu başlıklarını ve aktarılan bilgileri bu broşürde bir araya getirdik.

Bu yolda bizimle olan, daha şiddetsiz bir gelecek için attığımız adımlarımızda bize eşlik eden herkese teşekkür ederiz.

Umut Güven

17 Mayıs Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı

LGBTİ+'ların uzun yıllar süren varoluş mücadelesinin ana uğraklarına bakılarak bugünü örgütlemeye çalıştığımızda çıkarabileceğimiz çok çeşitli sonuçlardan biri de örgütlenme ve örgütlenme tarzının heteronormatif örgütlenen topluma bir eleştirisi ve alternatif önerdiğini görebiliriz. Bu alternatif, hem heteronormatif baskıya hem de heteronormatif toplumsal belleğin harekete olası etkilerine bir cevap olarak kendini örgütlüyor. Her yerde olmamıza tüm toplumu ve kendimizi alıştırmaya pratiğimizin kendisi de, örgütlenmenin heteronormatif ve natrans açmazlarına bir cevap olurken, LGBTİ+'ların örgütlenme deneyimlerinden elde edilen sonuçlardan biri de örgütlenmenin şiddetsizlik temelinde yeniden kurgulanmasının imkanlarıdır.

Bu imkanlar; şiddeti kendini norm olarak örgütlemeye bir araç olarak kullanan cis-heteropatriyarkayı teşhir ederken; tüm toplumu bir baskı ve zor aracı olarak saran bu kültürün mücadele alanlarımıza yansımalarını da görmemizi sağlıyor. Şiddetsizlik işte tam da noktada kapsayıcı ve adaptif bir araç olarak LGBTİ+ mücadelesine yeni imkanlar ve nefes alma alanları sağlıyor.

Tek tek LGBTİ+'lardan genel olarak LGBTİ+ örgütlenmesine bakıldığında şiddetsizliğin yarattığı imkanlar; ayrımcılığın, zorbalığın, ötekileştirmenin ve nefretin olmadığı fobisiz bir dünyayı kurabilmemizin anahtarlarını bünyesinde taşıyor. LGBTİ+'lar tüm örgütlenme deneyimlerinde ve karma örgütlenme deneyimlerini tamamında şiddetsizliğin taşıyıcısı olarak bu tam dönüşümü sağlayabilir ve bu dönüşüm hiç kuşkusuz cis-hetero kitleleri de özgürleştirecektir.

Anjelic Kelavgil

17 Mayıs Derneği

Örgütlenme ve Kapasite

Geliştirme Koordinatörü

Bölüm 1:

Şiddetsizliğe Giriş

“Şiddetsizlik şiddetin olmadığı veya görünmez olduğu bir durum değildir. Kimseye, hiçbir şekilde ahlaki, ruhsal, fiziksel, zihinsel, ekonomik, sosyal veya başka bir şekilde zarar vermemek, bilinçli ve aktif bir çabadır.”

Arun Gandhi

Şiddetsizliğe Giriş

Şiddetsizlik, şiddetin yokluğundan çok daha fazlasıdır. Şiddet nedir dediğimizde hepimiz çok daha kolay tanımlayabiliyoruz ya da zihnimize daha kolay bir şekilde somut kareler oluşturabiliyoruz. Bu da elbette içinde büyüdüğümüz sistemle ve ideolojilerle çok yakından ilgili. Şiddetsizlik kültürü çoğumuz için daha yabancı bir kavram. Haliyle şiddetsizlik kavramını, şiddetsiz yöntemleri zihnimize canlandırmak bazen zor olabiliyor.

Şiddetsizliği, bir çatışmayla baş etmenin çeşitli yöntemlerini barındıran bir şemsiye terim olarak ele alabiliriz. Şiddetsizlik; şiddetsiz tutum, davranış veya yaşam biçimlerini kapsayan şiddetin kullanılmadığı durumu tarif eden bir yöntemdir. Bu şiddetsizlik şemsiyesi de beraberinde birçok alt çalışmayı kapsamakta:

- Çatışma/Çatışma Dönüştürme
- Karar alma mekanizmaları ve konsensus
- Şiddetsiz İletişim
- Şiddetsiz Örgütlenme
- Şiddetsiz Kampanya
- Şiddetsiz Eylem-Şiddetsiz Direniş

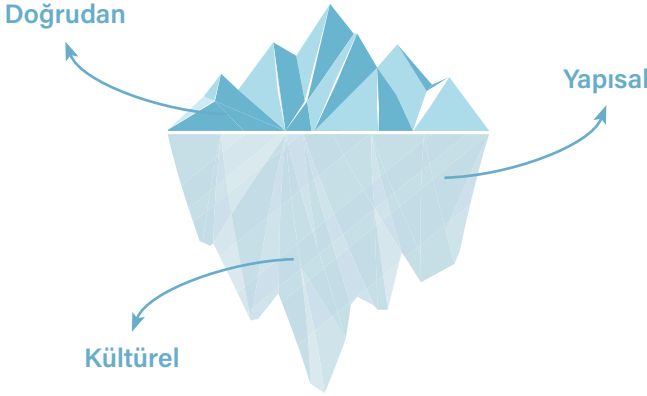
Bu noktada da birçok şiddetsizlik çeşidinden, yaklaşımından bahsedebiliriz; tek tip bir şiddetsizlikten bahsetmemiz pek mümkün değil. Genelde şiddetsizlik dendiğinde atölyelerdeki katılımcılardan pasifizm, çatışmadan kaçmak, tepki vermemek gibi geri dönüşler olabiliyor. Amerika'da yaşayan siyaset bilimci ve doğru yaşam ödülü almış vicdani retçi Gene Sharp ise 1971 yılında şiddetsizliğin çeşitlerine dair oluşturduğu bir liste ile bu durumun çeşitliliğini gözler önüne seriyor. Bu liste çok net tanımlanmamış olsa da bize tek bir biçim şiddetsizlik olmadığına dair fikir vermek açısından önemli. Sharp'ın kendisi de Gandhi çizgisindeki katı felsefi, ahlaki veya manevi şiddetsizlik yerine pragmatik şiddetsizliği benimseyen ve savunan isimlerden biridir.

Galtung'un Barış Modeli

Sosyolog Johan Galtung'un şiddet ve barış anlayışı uluslararası ilişkiler disiplinde barış ve çatışma gibi temel problemlerin daha kolay anlaşılıp özellikle de çatışma dönüştürme bağlamında kalıcı çözümlerin oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Johan Galtung modeli her şeyden önce bir barış modelidir. Bir başka deyişle insanlığın şiddetsizliğe ulaşması için kurtulması gereken şiddet durumlarının neler olduğunu irdeler. Haliyle bugün şiddetsizliği konuşurken, Galtung'un oluşturduğu modeli sadece uluslararası bağlamda değil; kendi örgütlenmelerimizde, kurumlarımızda ve sivil toplum örgütlerinde de yorumlayabiliriz. Örneğin, LGBTİ+ hareketin içindeki dinamikleri daha iyi anlamak adına, Galtung'un yaklaşımı bağlamında tartışmak şiddetsizliğe doğru adım atmamızı sağlayan kapılar açacaktır.

Galtung, şiddet olgusunu sınıflandırmada birkaç yol göstermektedir. Teorik tipolojisinde şiddeti üç türe ayırır:

- Doğrudan şiddet
- Yapısal veya dolaylı şiddet
- Kültürel veya sembolik şiddet.

Şiddeti uygulayan bir aktörün (belirlenebilen bir kişinin) olduğu durumlarda kişisel veya doğrudan bir şiddetin olduğunu söylemektedir. Şiddeti uygulayan bir kişinin veya aktörün bulunmadığı durumlarda ise uygulanan şiddetin yapısal veya dolaylı şiddet olduğunu belirtmektedir. Her iki şekilde de şiddete maruz kalan insanların fiziksel, bedensel ve zihinsel zarar görebileceğini veya aldatma yöntemiyle manipüle edilebileceğini bildirmektedir. Kısaca sonuçlar aynı olabildiği halde bunlara sebep olan süjenin takip edilip edilemediğine göre bir ayrışma söz konusu olmaktadır. Kişisel/direk şiddet durumunda şiddeti yapan bir kişi/aktör söz konusudur. Yapısal şiddet durumunda ise şiddeti oluşturan kişinin ortaya çıkartılması anlamsız olmaktadır, böyle bir kişi yoktur. Bu noktada bir kişinin doğrudan bir başka kişiye zarar vermesi söz konusu değildir, kişiye zarar veren yapı içinde inşa edilmiş şiddettir (Örnek olarak cis-heteronormatif toplum kurallarının LGBTİ+'ların sağlık hakkına ya da çalışma hakkına erişiminin önünde oluşturduğu somut engelleri düşünebiliriz).

Daha sonraki çalışmalarında da şiddetin üçüncü kategorisini tanımlamaktadır. Kültürel şiddet, yapısal şiddeti haklı çıkarmak veya meşrulaştırmak için kullanılan kendi varlığımızın sembolik ve kültürel yönleri olarak tanımlanmaktadır. Burada insanlığın sahip olduğu tüm kültürel yönlerin kültürel şiddet olarak algılanması çok doğru bir kavrayış değildir. Daha çok tercih edilen çok özel kültürel bir görünümün bazı yönleri direk

Johan Galtung (d. 24 Ekim 1930), Norveçli sosyolog. 1959 yılında Oslo'da Uluslararası Barış Enstitüsü'nü kurmuş ve 1970 yılına dek yöneticiliğini yapmıştır [1]. 1964 yılında Journal of Peace Research dergisini çıkarmaya başlamıştır. 1969 yılında dünyada ilk kez Oslo Üniversitesi'nde açılan barış ve savaş araştırmaları bölümünde başkan olarak görevlendirilmiştir. 1977 yılında bu görevinden ayrılmış ve o tarihten beri çok sayıda üniversitede profesörlük yapmıştır.

veya yapısal şiddet durumlarını doğru bir şeymiş gibi gösteriyor veya doğru bir şeymiş gibi hissettiriyorsa işte bu kültürel şiddettir tanımı yapılmaktadır. Bir başka deyişle, kültürel etkiyle, gerçekte yanlış olan bir durumu doğru algılatan kültürel değerler kültürel şiddettir. Örnek olarak, bir kimlik mücadelesi veren ve her alanda yaşamın bir parçası

olan LGBTİ+ hareketinin bazı kurumlar tarafından kültürel değerler ya da “genel ahlak” bahane edilerek hedef alınmasını ve olması gereken buymuş gibi gösterilmesini söyleyebiliriz.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan üç çeşit şiddetten en açık ve bariz olanı kişisel/doğrudan şiddettir. Bu şiddet çeşidinin en belirgin özelliği kişisel/doğrudan şiddet olarak bilinmesidir zira şiddetin failleri insanlardır. İkinci tür şiddet yani yapısal şiddet daha az belirgindir ama sonuçları itibarıyla aynı şekilde zararlı hatta uzun vadede kişisel şiddetten daha da zararlı olabilir. Genelde belirli bir kişi veya kişiler şiddetin sorumlusu olarak bulunamaz. Burada şiddet, insanların oluşturduğu sosyal, politik ve ekonomik yapıların bizatihi yapısal parçası olmuş durumdadır. Bu tür bir şiddetin görülmesi oldukça zordur nitekim insanın hayatını devam ettirdiği dünyada düzenin kendi doğrularını oluşturması ile şiddet normal ve doğal bir şey olabilmektedir.

Kültürel şiddet ise öylesine sessiz ilerler ki, Galtung normal şartlarda insanın bu şiddetin varlığından haberdar olması gerçekten çok zordur demektedir. Misal olarak dilin yapısından kaynaklı kültürel şiddet birçok toplumda doğrudan ve yapısal şiddeti meşrulaştırmaktadır. Örnek olarak Alman ve Norveç dillerinin gramer yapısında kadın için ayrı bir kelime yoktur. Sadece erkek cinsiyetini belirten kelime söz konusudur ve bu kelime hem erkeği hem de kadını tanımlar. Böylesi bir toplumun yazılarında ve hatta konuşmada diğer cinsiyetler kaybolur, erkeğin egemen olduğu bir anlatım söz konusu olur. Bu durum daha sonra toplumda çeşitli yapısal şiddet olaylarını farkına varmadan meşrulaştırır.

Şiddetsizliğe, Galtung'un tanımladığı şiddet türlerinden baktığımızda şiddetsizliğin başta kültürel ve yapısal olmak üzere üç şiddet türünü de hedefe aldığını görürüz. Bunu hak mücadelesi veren örgütler üzerinden şu formül ile açıklayabiliriz:

şiddetsizlik = şiddetsiz örgütlenme + şiddetsiz eylem

Şiddetsiz eylem, doğrudan şiddetin olmadığı eylem türü iken, şiddetsiz örgütlenme üç şiddet türünün olmadığı örgüt olarak tanımlanır. Yapısal ve kültürel şiddetin yerleşikliği bize şiddetsizliğin bugünden yarına bir süreç olmadığını da gösterir. Bu sebeple şiddetsizliği varılması ge-

reken yerden ziyade kişisel ve örgütsel bir yol olarak görebiliriz. İçinde yaşanan dünyanın şiddetle sarmaladığı insanlar olarak şiddetsizliği, bizi çevreleyen şiddete rağmen şiddeti kullanmama mücadelesi olarak tanımlıyoruz.¹

Şiddetsizliği bir yöntem olarak benimsemek için birçok gerekçe sunulabilir:

- Şiddet ve karşı-şiddet sarmalını kırar
- Dönüştürme ihtimalini açık bırakır
- Çevremizdekilerin ve kamuoyunun desteğini almanın en kesin yoludur
- Yıkıcı değil yapıcı bir sonuç üretme ihtimali daha yüksektir

Şiddetsizlik ayrıca bir yaşam biçiminin temelini de oluşturabilir; insanlığın temeldeki birliğine olan inançla uyumludur ve çoğunlukla “kendini gerçekleştirme” olarak adlandırılan yere giden yolu tıkamayan -kişiler arası ya da politik- tek eylem yöntemidir.

---

1 Şiddetsizlik Merkezi'nin internet sitesinden yararlanılmıştır.

Şiddetsizlik Sohbetleri

“Şiddetsizliğe Giriş” Atölyesi antrenörü Doğa Melis ile

“Şiddetsizlik” nedir?

Şiddetsizlik güçlü bir ihtimal ve eyleme biçimi diyebilirim. Bir kültürün kodlarında, hükümetlerin halk düşmanı politikalarında, kişilerin bireysel ilişkilerinde, yani her şeyin içinde araştırabileceğimiz, uygulayabileceğimiz, ideal edinebileceğimiz kimi zaman amaç kimi zaman yöntem.

Tek tip bir şiddetsizlikten bahsedebilir miyiz?

Tek tip bahsedebildiğimiz şeyler varsa ben onlardan kişisel olarak hoşlanmıyorum. Şiddetsizlik kendini gerçekleştirme, kendini arama, bulma yollarının geçtiği ve hayatın her alanını şiddetsiz örmeye niyetli bir şiddetsizlik de olabilir, bir amaca yönelik başarısı daha yüksek şiddetsiz yöntemler seçme kararım da şiddetsizlik olabilir ya da başka bir şey. Şiddetle örülü bir yere gedik açma niyetimiz varsa sanki çeşitlilik bize manevra alanı da açar. Tek tip bir şiddetsizlik olmaması güzel.

Bu alanda çalışan isimlerin şiddetsizliğe dair savunduğu teoriler, yaklaşımlar neler?

Şiddetsiz Direniş diye bir kitap var Todd May'in onu önerebilirim. Hem şiddetsizliğe örnekler hem de bu örneklerin nasıl bir teoriden temellendiğini aktarıyor. Şöyle bir bakmak için de derinleşmek için de iyi bir başlangıç.

Şiddetsizlik çalışmaları sivil toplum örgütleri için neden önemli?

Sivil toplum hak arayışında, direniş pratiklerinde, dayanışmada, bilgi üretiminde önemli bir rolde. Hem amaç hem yöntemlerde şiddetsizliği

önümüze almanın -en azından- kimseye zararı olmaz. Bir arada üretmenin, eylemenin kaçınılmazlarından biri de ters düşmek. Ters düşmeye çekinmeden şiddetsizliği kendim ve o alan için gerçekten uygun görüyor/görmek istiyorsam bu kendime ifade gücü de veriyor.

Şiddetsizlik ile ilgili daha çok bilgi sahibi olmak isteyen aktivistler ne yapabilir?

Şiddetsizlik Merkezi bu anlamda beni çok besleyen bir yer, şükran. Web sitesindeki kütüphane bilgi sahibi olma anlamında da pek çok kaynak sunuyor. Bunun dışında şiddetsizliği mesele edinmiş, şiddetsizlikle yolu kesmiş insanların aktarımları çok önemli. Şiddetsizlik etrafında yapılan çalışmalara, atölyelere, antrenmanlara katılmak bence hem keyifli hem de aktivizm adına ufuk açıcı.

Şiddetsizlik atölyelerinde katılımcıları neler bekliyor?

Şiddetsizliğin çeşitli başlıklarla birlikte düşünülebildiği ve deneyimlenebildiği bir alanı paylaşıyoruz. Atölyenin ritmini birlikte kurup birlikte adım almaya çalışıyoruz gibi görüyorum.

Son olarak LGBTİ+ hareketinde şiddetsizlik alanında çalışma yapmanın yeri ve önemine dair neler söyleyebiliriz?

LGBTİ+ hareketinin şiddetsiz eylem, yöntem üretmeye meyilli bir yaratıcılığı var diye düşünüyorum. Etrafı olay yeri diye çevrilmiş alanda boya görmek, özne olduğum yerden geriye dönünce çarpıcı bir an olarak geliyor hafızama. Ya da lubunya sosyalleşmesi bana epey iyi geliyor ve o ortamı/anları herkes için güzel kılan şeyler de doğalında şiddetsizlikle yakın yürüyor diye düşünüyorum. Şiddetsizliği bir yöntem, bir başlık olarak ortaya koymak ve çalışmalar yapmak hem hak mücadelesini hem de mücadeleyi öğrenleri, hepimizi güçlendirecek.

Bölüm 2:

Çatışma

Ateşe ateşle karşılık vermek tüm dünyayı küle çevirir.

Abhijit Naskar

Çatışma Dönüştürme

Çince 'de çatışma sözcüğü "tehlike" ve "fırsat" anlamlarına gelir. İhtilaf başka dillerde de değişik anlamlara sahiptir. Peki gerçekte çatışma nedir? Çatışmalar mutlaka yıkıcı, tahripkâr olgular değildir. Yaşamın ve gelişmenin çok önemli parçalarıdır. İnsanların bir arada yaşamalarının olağan ve kaçınılmaz ürünleridir. Yani toplumsal olgulardır. Kısacası, çatışmanın kendisini olumlu bir olgu, bir değişim ve böylece olası bir ilerleme imkânı olarak algılamak da mümkündür.²

Diğeriyle ilişkiye girildiği andan itibaren çatışma potansiyeli vardır. Çatışmaların kendisi ile yaşanış biçimleri aynı şey değildir. Çatışmalar, yaşanış biçimlerine bağlı olarak değişim ve dönüşüm ihtimallerini barındırır. Çatışmalar asimetrik (eşitsiz güç dağılımı) veya diyadik (çatışma muhatapları arasında uzlaştırıcılık yapacak, bağımsız üçüncü bir tarafın yokluğu) olduklarında şiddete sebep olabilirler.

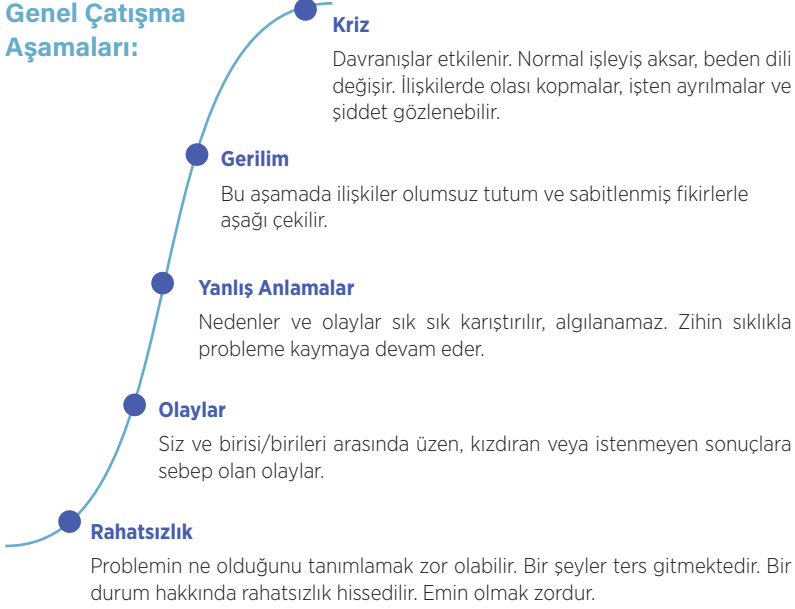
Çatışma durumu gerçekleştiğinde ilk aşamada aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir. Çatışmanın krize dönüşmemesi ve şiddete sebep olmaması için gerekli görüldüğünde uzman desteği almak bir yöntem olabilir.

Çatışma dönüşümü, çatışmaların yapıcı şekilde ele alınması ve şiddete dönüşmeden çözülmesi veya şiddete dönüşmüşse barışçıl yöntemlerle kontrol altına alınıp sonlandırılmasını ifade etmektedir. Bu açıdan çatışmaya neden olan sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik unsurların tespit edilip, bunların ortadan kaldırılması yoluyla çatışan tarafları tatmin edici çözümler sunarak, taraflar arasında kalıcı ilişkilerin tesis edilmesine odaklanılır.

Çatışma gündelik yaşamın kaçınılmaz ve doğal parçasıdır. En yalın anlamıyla çatışma, etkileşim halinde olan iki veya daha fazla tarafın (kişi, grup vb.) çıkar, fikir ve hedef ayrılıklarına sahip olduklarını algılamaları ve birbirleriyle örtüşmeyen bu isteklerini gerçekleştiremeyeceklerini fark etmeleridir. Birbiriyle örtüşmeyen bu istekler aslında çatışmanın neyle ilgili olduğunu da ortaya koymaktadır.

2 Kolaylaştırıcılar İçin Şiddetsiz Yöntemler El Kitabı, syf. 130

Genel Çatışma Aşamaları:

Bir Çatışma Durumunda³:

Süreç yavaşlatılmalıdır

İhtilaflar çabucak ortaya çıkabilir ve tırmanabilir. Farkında olmadan kişiler kendini ihtilafın ortasında bulabilir. İlk içgüdüsel tepkiyle, büyük olasılıkla kişiler yapıcı bir yola başvurmaz. Bunun yerine, süreç yavaşlatılabilir. Bu kişilere daha güvenilir bir yol bulmak için bir olanak sağlayacaktır.

Duyguların yönetimi

Daha yavaş bir süreç, kişilerin düşüncelerini düzenleyebilmesi için biraz zaman sağlayacaktır. Bu da zihinlerde oluşan basıncı ve muhakemeyi engelleyen şeyleri azaltır. Zihni boşaltmak kişisel saldırılar yerine meseleye odaklanılmasını sağlar. Uzun vadede, çalışma ortamındaki ilişkileri de koruyucu bir etkisi olacaktır.

3 Kaynak: Columbia University / Five Steps to Solve Conflict at Work

Daha fazla bilgi edinme çabası

Her zaman bir yanlış anlaşılma olasılığı olduğu gibi daha fazla bilgi almak için açıklayıcı/netleştirici sorular sorma olanağı vardır. Tüm tarafların söyledikleri dikkatle dinlenmelidir ve tarafların rahatsızlığının temeli anlaşılmaya çalışılmalıdır.

İhtiyaçların tanımlanması

Tüm taraflar birbirlerinin rahatsızlıklarını dinlendikten sonra, ne duyduklarını (kendisinin ne anladığını) karşıdakine söyleyerek, kendi ihtiyaçlarını ortaya koymaya gayret edebilir. Karşısındakine neyi önemsedini ve kritik önemde olan şeyin ne olduğunu söyleyebilir. Artık ilişkiyi onarma, eğilimler ve hedefler için ortak bir zemin oluşturma zamanıdır.

Şiddetsiz çatışma çözümünü kolaylaştıran dört temel tutum mevcuttur⁴:

- Ben Sorunun Bir Parçasıyım

Taraflar, çatışmayı ve çatışma sürecini etkileyebileceklerini kabul ederler. Her zaman nedenin olmasa da çatışmanın bir parçasıdır. Bu tutum, özsorumluluklarını görmeyi ve bunlara katlanmayı sağlar. Aynı zamanda, sorunun bir parçası olarak her iki tarafın eyleme yetisi olduğunu gösterir. Sorunun bir parçası olarak kendi güçlülüklerinin, zaaflarının ve çıkarlarının bilincine varılmalı ve bunlar ortaya koyulmalıdır. Bu süreç içerisinde, her iki taraf kendi sınırlarına ulaşacaktır ki, bu sınırlar da ortaya koyulmalıdır.

- Kendimi Karşımdakinin Yerine Koyuyorum

Hasım da sorunun bir parçasıdır. Her iki taraf da karşı tarafın bakış açısını anladığı, hele ki anlayış gösterdiği takdirde, ortak bir çözümün önemli bir zemini yaratılmış olur. Bu anlayışın yoksunluğu durumunda ise karşılıklı talepleri anlamak, teklifleri kabul etmek ve taviz vermek zorlaşır.

4 Kolaylaştırıcılar İçin Şiddetsiz Yöntemler El Kitabı, Şiddetsizlik Merkezi (Bu kısım atölye programında kullanılmıştır.)

-Karşımdakini Kabul Ediyorum

Bir çatışmanın diğer muhatabı, tüm çelişkilere karşın, bir insan olarak kabul edilmelidir. Bu, yaptığı her şeye tahammül göstermek anlamına gelmez. Bizzat bu nokta temel zorluktur; karşındakini insan olarak görmek ve eylemlerini eleştirmek; hasmı bir nefret nesnesi, bir düşman kılmaksızın, kınanması eylemlerini protesto etmek ve direnmektir. Sorunun nedeni hasmın kendisi değil, savunduğu özel bir çıkarı, çıkarlarını edinebilmek için başvurduğu araçlar olabilir.

-Değişime Hazırım

Bir çatışmayı yaşamak, kendini sorgulamak ve değiştirmeyi istemek anlamını da taşır. Elbette, insanın pek sarsılmayan temel görüşleri vardır ve değişim talebini karşı tarafa yöneltmek, kendimize yöneltmekten daha kolaydır. Her iki tarafı da tatmin edebilecek bir çözüm, kendi duruş noktasını değiştirmeyi gerektirebilir. Buna temelde razı olunmalı ve karşı tarafa bildirilmelidir.

Çatışmada Pozisyonlar^{5, 6}

Çatışma çözümündeki klasik fikirlerden biri, çatışmanın tarafları tarafından sahip olunan pozisyonlar (yani somut talepler) ile onların altında yatan çıkarları ve ihtiyaçları arasında ayırım yapmaktır. Çıkarları uzlaştırmak, genellikle onları tatmin edebilecek birkaç konum olduğundan, somut konumlardan daha kolaydır.

Örneğin, iki komşu bir ağaç yüzünden tartışıyor. Her komşu, ağacın kendi arazisinde olduğu pozisyonunu alır (pozisyonlar: "Ağaç benim arazimdedir." "Hayır, ağaç benim arazimdedir.") Ağaç ikiye kesilemeyeceği için uzlaşma mümkün değildir. Bununla birlikte, bir komşunun menfaatinin ağacın meyvesini kullanmakta olması ("Ağacın meyvesini istiyorum") ve diğerinin menfaatinin gölgeye sahip olmak olması ("Gölgede oturmak istiyorum.") mümkündür. Pozisyonlar ilk başta uzlaşmaz olabilir, ancak çıkarlar uzlaşabilir. Her iki tarafın çıkarlarını tatmin edecek yeni pozisyonlar bulunabilir.

5 Burton, John. (ed.) 1990: Conflict: Human Needs Theory (vol. 2 of the Conflict Series). London: Macmillan.

6 Fisher, Roger and Ury, William. 1981: Getting to Yes. Boston: Houghton Mifflin.

Çatışma Üçgeni⁷

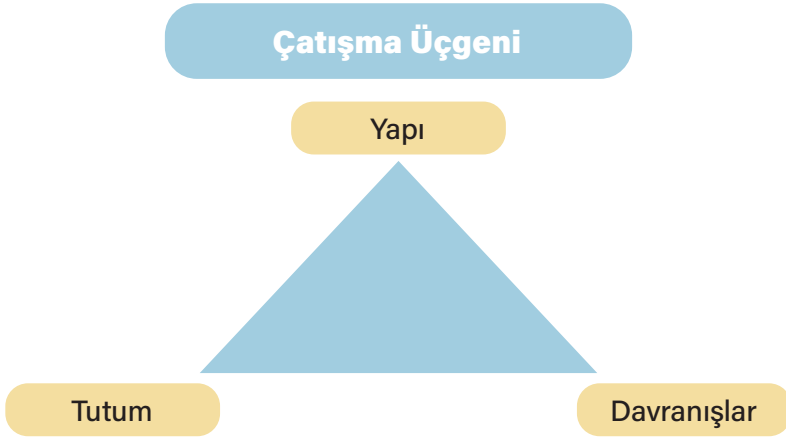
Çatışma Üçgeni, çatışmada bulunan bazı temel unsurları analiz eder. Bu öğeler arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmanın bir yolu, üçgeni tüm unsurlarıyla ele almaktır. Her unsur diğer unsurları etkiler ve onlardan etkilenir.

Tutumlar, tarafların birbirlerine ve kendilerine ilişkin algılarını ve yanlış algılamalarını içerir. Bunlar olumlu ya da olumsuz olabilir, ancak çatışan taraflar genellikle diğeri hakkında küçük düşürücü klişeler geliştirme eğilimindedir.

Davranışlar, iş birliği veya zorlamayı, uzlaşma veya düşmanlığı simgeleyen jestleri içerebilir. Zorlayıcı davranış; tehditleri, farklı türlerdeki baskıları ve şiddeti içerebilir. İşbirlikçi davranış ise şunları içerebilir: hakların tanınması, ortak (ekonomik) projelerin oluşturulması, güven oluşturma önlemleri, iyi niyetle müzakereler vb.

Yapılar, insanların temel ihtiyaç ve çıkarlarının dağılımını ve tatminini etkileyen siyasi, ekonomik, toplumsal mekanizmalar, süreçler ve kurumlar ile tarihe atıfta bulunur.

Çatışma, yapı, tutum ve davranışların sürekli değiştiği ve birbirini etkilediği dinamik bir süreçtir.

7 Galtung, Johan. 1996: Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization. London: Sage.

Şiddetsizlik Sohbetleri: Çatışmalar

“Şiddetsizliğe Giriş ve Çatışma” Atölyesi antrenörü Umut Avcı ile

Şiddetsizlik şemsiyesi altında hangi konularda çalışmalar yapılıyor?

Şiddetsizlik, Şiddetsiz Örgütlenme, Verimli Toplantı, Konsensus, Şiddetsiz İletişim, Önyargılar ve ayrımcılık, Toplumsal Cinsiyet, Çatışmaya yaklaşımlar ve Çatışma Dönüştürme, Sağlıklı Grup dinamikleri ve Güç konuları en sık çalıştığımız konular.

Şiddetsizlik literatüründe “Çatışma/Çatışki” kavramı bize ne anlatıyor?

Örgütler nasıl yapılanırlarsa yapılarınsınlar, insanlar hangi şartlarla bir araya gelirlerse gelsinler çatışma kaçınılmaz hatta gereklidir. Çatışmanın kendisi yıkıcı değildir. Aksine grupta sorunların ve ihtiyaçların belirlenmesi ve çözülmesine imkân sağlayabilir. Bu çatışmaya nasıl yaklaştığımızı bağıdır.

Çatışmanın sebebi karşılanmayan ihtiyaçlardır diyoruz. Örgütsel boyutta baktığımızda karşılanmayan ihtiyacın kendisini örgütte bir değişim olarak dayattığı durumlar çatışmaların artık krizlere evrildiği durumlar olarak açığa çıkıyor.

Şiddetsizlik literatüründe çatışma değişim ihtiyacını açığa çıkaran, tarafların ve grubun sorumluluk alarak adını koyması ve üzerinde çalışması gereğini getiren bir dinamiktir diyebiliriz.

“Çatışma Dönüştürme” atölyeleri sivil toplum örgütleri için neden önemli?

Öncelikle, sivil toplum örgütleri, sosyal değişim için çalışan gruplar ve doğal olarak pek çoğu yaratmak istedikleri bu sosyal değişimin uygulandığı yapılar kurarak (en geniş ortaklıktan söz edecek olursak)

demokrasi kültürünü yükseltmeyi hedefliyorlar. Kapsayıcı, ayrımcı olmayan, şiddet üretmeyen örgütlenmeleri hayata geçirmek üzere politikalar oluşturuyorlar. Çatışmaları dönüştürebilmek şiddetsizliğin çok önemli bir parçası. İhtiyaçlarımız karşılanmadığı ya da çakıştığı durumlarda, içinde yaşadığımız dünyanın alışıldık şiddetli araçlarına yönelmemeyi ve çatışmayı şiddetsiz yöntemlerle dönüştürmek, hayalini kurduğumuz dünyanın pratiğe dökülmesidir.

Hak savunuculuğu alanında çalışan kişiler bedensel ve zihinsel emek vermekle birlikte alanın doğası gereği duygusal yükün altına girerler. Bu sebeple çatışmalar tükenişe gitmeyi hızlandırılabilir, alandan çekilmelere sebep olabilir. Çatışmaların şiddetsiz yöntemlerle dönüştürülmesi bu olumsuz etkileri azaltır.

Son olarak, çatışmalar öğrenmelerimizin derinleştiği, değişim ve dönüşümün gerçekleşmesini mümkün kılan, kendimiz ve etrafımızla ilgili öğrenmenin derinlemesine gerçekleştiği alanlardır. Çatışmalar bir imkân olarak değerlendirildiğinde ve şiddetsiz yöntemlerle dönüştürüldüğünde gerçekleşen öğrenme, değişim ve dönüşümler hak savunuculuğu vizyon ve misyonu ile uyumlu olarak gerçekleşir.

Çatışmanın örgütlerle olan ilişkisi nedir, nasıl bir etkisi var?

Çatışma pek çoğumuzun zihninde olumsuzluğa denk düşen bir kavram. Ancak ihtiyaçlar ve değişim perspektifinden baktığımızda çatışma gelişmeyi, öğrenmeyi ve güçlenmeyi sağlayan bir fırsat aslında. Bu bağlamda henüz kriz durumuna varmadan çatışmaları fark etmek, adını koymak, karşılanmayan ihtiyaçları saptayarak bunlar üzerinde birlikte çalışmak, çalışabilmek, çalışmaya alan açmak çatışmayı birlikte öğrenme zeminine ve dolayısıyla birlikte güçlenme zeminine çekebiliyor.

“Çatışma Dönüştürme” atölyelerinde katılımcıları neler bekliyor?

Çatışma dönüştürme atölyelerini en az iki çalışma olarak planlamayı tercih ediyoruz. İlk atölyede çatışmaya yaklaşım ve tutumlarımıza bakıyor, çatışma nedenlerine bakıyor ve çatışmanın tarifini yaparak çatışmanın geçtiği aşamaları konuşuyoruz. İkinci atölye çatışma dö-

nüştürme odaklı ilerliyor ve bireysel ve örgütsel çatışma dönüştürme araçları deneyimleyerek kapıyor. Eğer tek bir atölye yapıyor isek ilk atölyeyi yapmayı, çatışmaya yaklaşımlarımız üzerinden çalışmayı daha doğru buluyoruz.

Katılımcılar kimi zaman bir reçete beklentisinde olabiliyorlar. Atölyeler içerisinde hep birlikte her grubun, her çatışmanın kendine özgü dinamikleri olduğunu ve böyle tek bir reçetenin bulunamayacağını hep birlikte fark ediyoruz. Çatışmayı hem zorlu hem de dönüştürülebildiğinde güçlendiren bir dinamik haline getiren şeylerden biri de bu.

Katılımcıların birleşmesini umduğumuz en önemli nokta; çatışmaların, sorumluluk aldığımızda, adını koymak ve üzerinde çalışmak üzere alan açtığımızda çatışmayı bizler için olumsuz ve kaçınılması gereken bir olgu haline getiren duygusal yüklerin hafiflediği ve böylelikle artık elimizde yöntemsel olarak üzerinde çalışılması gereken ortaklaştığımız bir konu haline geldiğidir.

Son olarak LGBTİ+ hareketinde çatışma ve kriz yönetime dair çalışma yapmanın yeri ve önemine dair neler söyleyebiliriz?

LGBTİ+ hareketin içerisinde politikleşen her birimizin çatışmayı anlama ve şiddete dönüşme potansiyelini görme sorumluluğu vardır. LGBTİ+'lara uygulanan ayrımcılığı ve hak gasplarını başkalarına ve birbirimize uygulamayacak şekilde örgütlenmeyi hedeflemekle yükümlüüz.

Bu noktada çatışmayı görmezden gelmek, çatışmalarda gücü yetenin tarafında olma anlamına gelebilir. Bu şekilde hedeflenmemiş olsa dahi üzerinde çalışılmayan bir çatışma duygusal ve ilişkisel dinamikler sebebiyle bir ezen ve ezilen ilişkisinin doğmasına ve kemikleşmesine sebep olabilir. Pek çok aktivist yönetilemeyen çatışmalar sebebiyle tükenmekte ve harekettten kopmaktadır.

Bütüncül olarak düşündüğümüzde dönüştürebildiğimiz her çatışma şiddetsizlik kültürüne bir tuğla daha eklemektir. Yönetemediğimiz, Baskıya, ayrımcılığa, dominasyona evrilmesine göz yumduğumuz her çatışma da bizim hak savunucusu olarak inşa etmeye çalıştığımız yapıdan bir tuğla eksiltir diyebiliriz.

Bölüm 3:

Şiddetsiz Örgütlenme ve Şiddetsiz Eylem

Şiddetsizlik her zaman işlemeyebilir ancak şiddet hiçbir zaman işlemez.

Madge Micheels-Cyrus

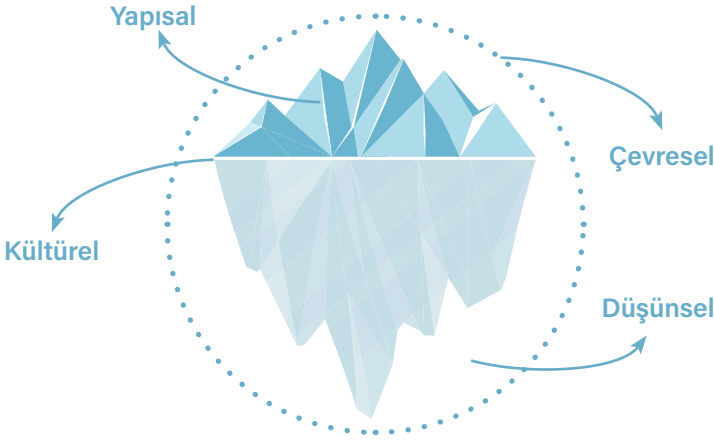
Şiddetsiz Örgütlenme ve Şiddetsiz Eylem⁸

Örgüt

Örgütlenme çalışmalarının tamamının ortaklaştığı iki tür örgüt vardır: Formal ve informal örgüt. İnfomal örgüt kendiliğinden bir araya gelmiş insan topluluğu olarak tanımlanır. Aile, arkadaş grubu veya partnerlik bunun örnekleridir. Formal örgüt ise belli bir amaç için bir araya gelmiş insan topluluğu olarak tanımlanır. Sivil toplum örgütleri, işletmeler, kamu kurumları bunun örnekleridir.

Örgütün Boyutları

Yapı boyutu; belli bir amaç için bir araya gelen insanlar farkında olsunlar ya da olmasınlar bir yapı oluştururlar. Bu yapı bilinçli oluşturulmadığı zaman alışkanlıklar ve kültürle birlikte istenmeyen bir yapı biçimini ortaya çıkarabilir. Örgütün yapısı genel olarak görev tanımlarını, örgütün amaç ve hedeflerini, örgüt içi bilgi akışını ve işleyişi kapsar.

8 Daha detaylı bilgi için Şiddetsizlik Merkezi ile iletişime geçebilirsiniz. www.siddetsizlikmerkezi.org (Bu kısım “şiddetsizliğe giriş” ve “şiddetsiz örgütlenme” atölyesinde tartışılmıştır.)

Kültür boyutu; örgüt içinde çeşitli kaynaklardan (yapı, kişiler, çevre, bölge,) beslenerek oluşan, genellikle yazılı olmayan işleyiş biçimlerindeki her şey olarak tanımlanır. İletişim şekilleri, çatışmaya yaklaşımlar, anlatılan hikayeler, güç dağılımı gibi öğeler örgütün kültürünü oluşturur.

Düşünsel boyut; örgütün içinde bulunan insanların kişilik özellikleri diye tanımlayabileceğimiz boyut farklı kaynaklarda çeşitli türlerde anlamlandırılır. Örgütsel davranış çalışmaları bu boyutu kişilik olarak tarif ederken, protesto ve aktivizm üzerine çalışan Jasper bu boyutu biyografi olarak tanımlar. Genel olarak kişilerin bireysel yaklaşımlarının örgütsel süreçlerde de etkili olduğu savunulur.

Çevre boyutu; örgütlerin güçlerini genişletmek hem de çalışmalarını daha etkili hale getirmek için dış dünyayla kurduğu ilişkiyi ifade eder. Bunlar; eylem biçimleri, kamu kurumlarıyla ilişkiler, diğer örgütler ve işbirliği süreçleri olarak tanımlanı

Şiddetsiz örgütlenme, tüm biçimleriyle şiddetin örgütün her bir boyuttan uzaklaşması ve bu boyutlara yaklaşmaması için çeşitli önerilerde bulunur.

Şiddetsiz Örgüt

Şiddetsizlik araçlarının örgütsel süreçlerde kullanılması ve şiddeti önleme sistemlerinin kurulması şiddetsiz örgütlenme için kaçınılmazdır. Burada unutulmaması gereken bireysel öğrenmenin tek başına örgütün dönüşmesi için yeterli olmayacağıdır. Şiddetsizlik üzerine düşünmeye başlayan örgütlerin, öğrenme biçimlerini bilerek örgütsel öğrenme sürecine girmelerini öneriyoruz.

Örgütler için bazı çalışma önerileri;

Güç: şiddetsiz örgütlenme için yatay ve kapsayıcı bir ilişkilene gerekir. Bunun içi güç çalışmak, gücün örgütte ne ifade ettiğini bilmek gücün eşit dağıtılması gibi çalışmaları yapmak gerekir.

Şiddetsiz iletişim: Örgütü tanımlarken söylediğimiz gibi örgüt bir ilişkilene biçimini tarif eder. Bu ilişkilene biçiminin şiddetsiz olması için ilişkilenemeyi sağlayan her türlü iletişim kanalının şiddetsiz olması için çalışmak gerekir.

Çatışmaya yaklaşımlar: İnsanların olduğu her yerde çatışmalar yaşanır. Ancak burada belirleyici olan bu çatışmalara nasıl yaklaşıldığıdır. Şiddetsiz yöntemlerle çatışmalara yaklaşım şiddetsiz örgütlenme için kritik aynı zamanda örgüt amacı için önemlidir.

Karar Alma Yaklaşımları: Her örgütün tanımlanmış bir karar alma sistemi olmalıdır. Şiddetsiz örgütler için temel olan eşitler arası karar alma yöntemlerinden birinin kullanılmasıdır.

Şiddetsizlik Sohbetleri: Güç

"Şiddetsiz Örgütlenme" Atölyesi antrenörü Elmas Yılan ile

Şiddetsizlik şemsiyesi altında hangi konularda çalışmalar yapılıyor?

Şiddetsizlik geniş bir çalışma alanı. Şiddetsiz eylem, şiddetsiz direniş, şiddetsiz örgütlenme, barış gibi politik bir zemin ile felsefi tartışmaları şiddetsizlik şemsiyesi altında görebiliriz.

Şiddetsizlik Merkezi olarak son üç yılda şiddetsizlik alanındaki çalışmalarımızı şiddetsiz örgütlenme üzerine yoğunlaştırdık. Bu bağlamda; güç, şiddetsiz iletişim, çatışma çözümü ve karar alma yöntemleri gibi konular üzerine çalışıyor, sivil toplum örgütlerinin örgütsel süreçlerinin güçlenmesi için, şiddetsiz örgütlenme sürecini kolaylaştıracak yöntemler sunuyoruz.

Şiddetsizlik literatüründe "Güç" kavramı bize ne anlatıyor?

Güç de anlamsal olarak geniş yelpazeye sahip bir kavram. Ancak en genel anlamıyla, bir şeyi yapabilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Farklı kuramcılar güç üzerine çeşitli tanımlar yapsa da şiddetsiz örgütlenme bağlamında gücü konuşurken, güç-iktidar-otorite ekseninde ele alıyoruz. Örgüt içinde kişiler arası güce odaklanıyor ve birinin diğeri (ya da birilerinin diğeri) üzerindeki etkisini örgütteki güç dengesinin nasıl olduğunu açığa çıkarmaya çalışıyoruz.

Bu alanda çalışan isimlerin güce dair savunduğu teoriler, yaklaşımlar neler?

Felsefe, psikoloji, sosyoloji, uluslararası ilişkiler gibi pek çok alanda güç üzerine çalışılıyor. Öyle ki Dahl, kavramının karmaşıklığına vurgu yapmak için gücü "dipsiz bataklık" olarak tanımlıyor.

Şiddetsiz örgütlenme bağlamında güce bakarken; Foucault'un güç-bilgi-iktidar sarmalına bakmanın, gücü ve bu üç kavram arasındaki ilişkiyi anlamak için kolaylaştırıcı olacağını düşünüyorum. Aynı

zamanda geniş bir açıdan gücün nasıl uygulandığı ve etkilerini de Foucault'nun çalışmalarıyla anlamamız mümkün.

Yine şiddetsiz örgütlenme bağlamında güç teorilerine baktığımızda; Hofstede'nin çalıştığı "güç mesafesi" kavramı ile karşılaşırız. Hofstede'te göre güç mesafesi, insanların yaşadıkları toplumdaki hiyerarşi ve eşitsizliği ne ölçüde incelediklerini, kabul ettiklerini ve onayladıklarını gösteriyor. Bu alanda yapılan çalışmalara bakınca güç mesafesi yönelimi azaldıkça, örgüt içi bireylerin iletişim ve etkileşiminin, karar alma süreçlerine dahil olma isteğinin arttığı görülebilir.

"Güç" üzerine çalışmak sivil toplum örgütleri için neden önemli?

Sivil toplum örgütleri olarak hayalini kurduğumuz dünyaya ulaşmak için çalışırken; şiddetsiz yöntem ve araçlar seçmenin sürdürülebilir ve tutarlı bir örgütlenme için güçlendirici olduğunu düşünüyorum. Bu sebeple Şiddetsizlik Merkezi olarak tüm örgütleri şiddetsiz örgütlenme yolculuğuna davet ediyoruz.

Şiddetsiz örgütlenme yolculuğunda güç üzerine çalışmanın ve gücü anlamamanın, şiddetsiz iletişim, çatışma çözümlenme, geri bildirim gibi konularda beceri geliştirmek ve şiddetsizliği içselleştirmek için zemin hazırladığını, bu sebeple önemli olduğunu düşünüyorum.

"Güç" konuşulan atölyelerde katılımcıları neler bekliyor?

Şiddetsizlik Merkezi olarak, örgütlerin ihtiyaçlarını anlayarak atölyeler kurguluyoruz.

Her atölyenin kurgusu ve amacı örgüte göre değişse de güç atölyelerinin genel içeriği; gücü anlamak, güçle ilişkili kavramları anlamak ve bunların ayırımına varmak, güç mesafesinin ne olduğunu ve sebeplerini konuşmak, güç eşitsizliğinin ne olduğunu ve bununla baş etmek için neler yapılabileceğini konuşmaktan oluşuyor.

Son olarak LGBTİ+ hareketinde güç üzerine konuşmanın yeri ve önemine dair neler söyleyebiliriz?

LGBTİ+ hareket ve güç kavramını yan yana görünce aklıma ilk hareketin ne kadar güçlü olduğu ve etkileri geldi. :) Hareketin; yapıbozum

yaklaşımıyla, dönüşme gücüyle, farklılık ve çeşitliliğe olan açıklığıyla güç üzerine konuşulabilecek en açık alanlardan biri olduğunu düşünüyorum. Yine şiddetsiz örgütlenme bağlamında baktığımda; gücü anlamının ve örgüt içi güç dinamiklerini analiz edebilmenin örgütsel süreçleri güçlendireceğini düşünüyorum.

Şiddetsiz Eylem⁹

Gene Sharp, şiddetsiz eylemin herhangi bir biçimde pasiflikle ilişkilendirilmesine karşı çok çaba gösterdi. Sharp; “şiddetsiz eylem, bir savaş olduğu kadar bir mücadeledir.” Der ve devam eder, “Kuvvetlerin karşılaşmasını ve mücadeleleri içerir; akıllıca stratejiler ve taktikler gerektirir.” Şiddetsiz eylemin devletin anayasal sistemine dahil edilebilmesinin mümkün olduğunu söyler. Sharp, şiddetsiz eylemi demokratik kabul eder ve toplumda insan özgürlüğünü savunma ve sürdürme kapasitesi olan kalıcı bir eleman olarak konular.

Tolga Kızılay’ın kaleme aldığı “Bir Yöntem Olarak Şiddetsiz Eylem” yazısında ise, Kızılay Şiddetsiz Eylemi şöyle aktarır;

Şiddetsiz eylemi anlayabilmek, onun tarihsel sürecine bakmakla mümkün olabilir. Zaman içinde şiddetsiz eylemin kullanımı değiştiği anlamı da değişmiştir. Şiddetsiz eylem her ne kadar Martin Luther King, Mahatma Gandhi, Rosa Parks, Nelson Mandela gibi popüler şiddetsiz eylem aktivistleriyle anılıyor olsa da tarihi, başlangıç noktasını göremeyeceğimiz kadar eskiye dayanmaktadır. Örneğin; Tolstoy’un “Tanrı’nın Egemenliği İçinizdedir” kitabında Hristiyanlık dini üzerinden bahsettiği “kötüye karşı direnmezlik” yasasının çeşitli mezheplerdeki karşılığı şiddetsiz eylem olmuştur¹⁰. Bu mezheplerden insanlar “kötüye karşı direnmezlik” yasasını kötüye karşı kötülük dışı direnmek diye anlamlandırmış, hiçbir şiddetin ister devlet, ister kiliseden gelsin kabul edilemeyeceği üzerinde durmuşlardır. Bu da direnme yöntemlerinde şiddetsiz eylemi bir araç olarak kullandığını göstermektedir. Bir yandan da tarihin ilk sivil itaatsizliğini yapan kişinin Sokrates olarak bilinmesi de şiddetsiz eylemin binlerce yıl öncesinde kendini gösterdiğini kanıtlamaktadır¹¹. Bu örnekler de bize şiddetsiz eylemin zaman ve yer

9 Bu kısımda Kaos GL Dergisi 167. Sayısı’nda yer alan Tolga Kızılay’ın kaleme aldığı “Bir Yöntem Olarak Şiddetsiz Eylem” yazısından yararlanılmıştır. Yazının tamamı için www.kaosgldergi.com adresini ziyaret ediniz.

10 Lev Tolstoy, Tanrı’nın Egemenliği İçinizdedir, 2005.

11 Joseph Betz, Can Civil Disobedience Justified, Social Theory and Practice, 1970.

fark etmeksizin değişim isteyen herkesin başvurduğu bir yöntem olduğunu gösteriyor.

Bugün ise farklı çalışmalarda farklı tanımlarla karşılaşmak mümkün. Güncel tanımlara bakacak olursak;

(Şiddetsiz eylem, *edilgenliği ve itaati reddeden ve mücadeleyi elzem gören insanların şiddet kullanmadan çatışkılarını sürdürebilmelerini sağlayan bir tekniktir*¹².)

(Şiddetsiz eylem, çatışkidan kaçınmak ya da çatışkayı yok saymak anlamına gelmez. Politik alanda etkin davranma, özellikle de gücün nasıl etkin kullanılacağı sorunsalına getirilmiş çözümlerden biridir¹³.)

(Şiddetsiz Eylem, bir güç mücadelesinde kullanılan şiddet içermeyen taktikler bütünüdür¹⁴.)

Bu tanımlardan anlaşıldığı gibi şiddetsiz eylem tek bir aktivizm biçimi değil çeşitli taktikleri kapsayan şemsiye bir terimdir. Şiddetsiz eylem kavramını ikiye ayıracak olursak ilk kısımda “şiddetsiz” kavramı ile karşı karşıya geliriz. Bu kısımda bahsedilen “şiddet”in ne anlama geldiği şiddetsiz eylem çalışmalarının önemli bir parçasıdır. Todd May “şiddetsiz dediğimizde, tanımlanan bütün şiddetlerden vazgeçersek

Gene Sharp 1928 doğumlu Amerikalı siyaset bilimcisi, düşünür, profesör. Kitapları, konuşmaları ve 60 yılı aşan politik mücadeleleri ile tanınır. En kapsamlı eseri üç ciltlik “The Politics of Nonviolent Action”dır.

12 Gene Sharp, The Politics Of Nonviolent Action, 1973.

13 Gene Sharp, The Politics Of Nonviolent Action, 1973.

14 Stellan Vinthagen, Four Dimension of Nonviolent Action; Bergfeldt 1979.

hiçbir şey yapmayan insanlara dönüşebiliriz, bu sebeple de şiddetsiz eylemin kendi içinde bir şiddet tanımına ihtiyacı vardır¹⁵” demektedir. Şiddetsiz eylemi anlamak için kavramın “şiddetsiz” kısmı kadar “eylem” kısmını da anlamak gerekir. Çünkü çeşitlilik, kavramın tam da bu kısmından gelmektedir. Taktiklerin türleri ve çeşitleri şiddetsiz eylemi anlamamızın ve etkili bir yöntem olup olmadığını görmemizin bir yolunu sunabilir.

---

15 Todd May, Şiddetsiz Direniş, 2016.

Şiddetsizlik Sohbetleri:

Şiddetsiz Örgütlenme

*“Şiddetsiz Örgütlenme” ve “Şiddetsiz Eylem” Atölyeleri antrenörü
Tolga Kızılay ile*

“Şiddetsiz Örgütlenme” kavramı ne ifade ediyor?

Şiddetsiz örgütlenme günlük hayatta karşımıza çıkan doğrudan, yapısal ve kültürel şiddeti örgütlenme pratiklerinden uzak tutan ve örgütün güçlenmesi için şiddetsiz yöntemleri kullanan örgütlenme anlamına gelmektedir. Toplumun birçok yapısal modelinde olduğu gibi örgütlerin de kendi içinde şiddet türleriyle ya da şiddete alan açan kodlarla karşılaşmaktayız. Şiddetsiz örgütlenme de bu şiddet türlerini ve şiddete alan açan kodları görmezden gelmeyi reddeden, toplumda yaratmak istediği değişimi kendi pratiklerinde hayata geçiren örgütlenme anlayışını tarif etmektedir.

Örgütte herhangi bir şiddetin yaşanmaması şiddetsiz örgütlenildiği anlamına gelir mi?

“Şiddetsizlik, şiddetin yokluğundan daha fazlasıdır” şiarıyla şiddetsiz örgütlenmeyi tarif edersek, şiddetin olmaması o örgütü tek başına şiddetsiz örgütlenme yapmaz. Şiddetsiz örgütlenme, içinde yaşadığımız dünyanın sürekli olarak şiddeti karşımıza çıkarması sebebiyle anlık olarak da şiddeti engelleyen, önleyen bir yaklaşıma ihtiyaç duyar. Bu da şiddetin olmamasından ziyade var olan veya olabilecek şiddet türlerine karşı nasıl şiddetsiz araçlarla mücadele etmemiz gerektiğini gösterir. Bu bakış açısı şiddetsiz örgütlenmeyi bir durumdan ziyade bir yolculuk yapar.

Bu alanda çalışan isimlerin şiddetsiz örgütlenmeye dair savunduğu teoriler, yaklaşımlar neler?

Şiddetsiz örgütlenme kavramını yapılan çalışmalarda pek sık duymayız. Genellikle şiddetsizlik çalışmalarının örgütlenme başlığı şiddetsiz

örgütlenme pratiklerini işaret eder. Bu sebeple de şiddetsiz örgütlenmeyi şiddetsizlik perspektifinden düşündüğümüzde şiddetsizlik toplumsal anlamda ne ifade ediyorsa şiddetsiz örgütlenme de örgütlenme anlamında onu ifade etmektedir.

Bu anlamda şiddetsizlik çalışmaları açısından Stellan Vinthagen'ın şiddetsizlik tanımı burayı berraklaştırmaktadır. Vinthagen şiddetsizliği şu formülle açıklamaktadır:

Şiddetsizlik: şiddetsiz eylem + şiddetsiz örgütlenme

Bu yaklaşımı teoriden pratiğe çektiğimizde hak temelli mücadele veren örgütler çok iyi örnek olmaktadır. Nasıl mücadele biçimlerimizde şiddetsiz eylemi tercih ediyorsak, örgütlenme pratiklerimizde de şiddetsiz örgütlenmeyi tercih etmeliyiz ki şiddetsizlikten bahsedebilelim.

Bir diğer bahsedebileceğim çalışma da barış üzerine çalışmalar yapan Johan Galtung'un şiddet tanımı. Galtung, şiddetin kendini 3 farklı kategoride gösterdiğini söylemektedir. Bunlar; doğrudan, yapısal ve kültürel şiddettir.

Bu şiddet türlerini örgütlenme üzerinden düşündüğümüzde doğrudan şiddet örgütte bulunan çalışanların, gönüllülerin ya da üyelerin birbirine uyguladığı hedefi net fiziksel, sözel ya da duygusal şiddet olarak düşünebiliriz. Yapısal şiddeti örgüt yapısında karşımızca çıkan ekonomik, sosyal, cinsiyet temelli her türlü eşitsizliği örnekleyebiliriz. Kültürel şiddet ise örgütün kültüründe bulunan şiddet olmayan ama şiddete alan hazırlayan, şiddeti normalleştiren her türlü örgüt kültürü kodu olarak düşünülebilir. Örneğin yapılan şakalar, örgütle ilgili anlatılan tarih, ofis kullanım şekli ve ilişkilendirme tarzı üzerinden düşündüğümüzde birçok pratik örnek bulabiliriz.

Galtung'un şiddet tanımı şiddetsizliği anlamamızı kolaylaştırdığı gibi şiddetsiz örgütlenme için de önemli bir yaklaşım olmaktadır.

Şiddetsiz Örgütlenme yolunda adımlar atmak isteyen kurumlar ve oluşumlar neler yapabilir?

Şiddetsiz örgütlenme yolculuğu da diğer tüm örgütsel değişim süreçleri gibi sorun analizi yapmak, değişim aracı belirlemek ve değişimi

kalıcı hale getirmek süreçlerinden oluşmaktadır. Bu anlamda her örgütün her kültürün kendini özgü çalışmalar yapması gerekliliğini akıldan tutarak, Şiddetsizlik Merkezi çalışanı olarak deneyimlerimden yola çıkarak şunları söyleyebilirim.

- Türkiye toplumu güç dağılımı açısından eşitsiz birçok örneğe sahip olduğu için örgütlerimizde güç eşitliği üzerine çalışmak ilk adımlarından biri olabilir.
- Örgüt içi iletişim biçimlerini şiddetsiz zemine çekmek için çalışmalar yapılabilir.
- Çatışma çözümlene üzerine çalışmalar yapılabilir.
- Karar alma süreçlerini netleştirmek veya Konsensüsle karar alma üzerine çalışmalar yapmak şiddetsiz örgütlenme için önemli bir adım olabilir.

Tüm bunlarla beraber yapılacak birçok çalışma olacağı gibi, bu süreçlerin bugünden yarına yerleşik hale gelmeyeceği ve bu süreçleri oturabilmek için aktif bir çaba ve diyalog gerektiğini unutmamak gerekir.

Şiddetsiz Örgütlenme çalışmaları sivil toplum için neden önemli?

Şiddetsiz örgütlenme çalışmaları sivil toplum çalışmaları açısından iki sebeple çok kritik;

- 1- Hayalini kurduğumuz dünyadan beklentimiz olan şiddetsizliği örgütlenme biçimlerinde hayata geçirmek gibi bir sorumluluğumuz var. Bir pratik olarak deneyimlerimiz, hayallerimiz ile uyuşmadığında talep ettiğimiz dünyaya davette de zorlanırsınız. Bu anlamda örgütlenmedeki herkesin iyi olma hallerini gözetmek gerekmektedir. Şiddetsiz örgütlenme de bu tarifte çok önemli bir yerde duruyor.
- 2- Sağlıklı ya da şiddetsiz örgütlenme modelinin yapılan çalışmaların etkisini arttırdığı yönünde birçok çalışma ve bulgu var.

Şiddetsiz eylem ile şiddetsiz örgütlenme arasında bir ilişki var mı?

Şiddetsiz eylem ve şiddetsiz örgütlenme arasında birçok açıdan bağ kurulabilir. Ama en önemlisi bence yukarıda bahsettiğim Vinthagen'in şiddetsizlik formülü;

Şiddetsiz örgütlenme ve şiddetsiz eylem bir araya geldiğinde şiddetsizlikten bahsedebiliyoruz.

Şiddetsiz eylem dediğimizde ne anlamalıyız? Bir eylemi şiddetsiz kılan nedir?

Şiddetsiz eylem en genel tanımıyla doğrudan şiddetin kullanılmadığı eylem biçimi anlamına geliyor. Bu konu üzerine çalışanların birçok farklı tanımı olsa da doğrudan şiddetin olmaması konusunda ortaklaşıyorlar.

Türkiye LGBTİ+ hareketinden güzel örnekler var mı bu konuda?

Türkiye LGBTİ+ hareketi şiddetsiz eylemin yaratıcılığı ve gücü konusunda çok önemli örnekler sergiliyor. Bu anlamda da birçok harekete örnek oluyor. Hızlıca aklıma gelen örnekler;

2016 onur yürüyüşünden polislin dağılın çağrılarına “Dağılıyoruz” sloganı ile cevap verilmiş ve aktivistler bir noktada toplanmak yerine tüm sokaklara dağılmıştı.

Bununla beraber senesini hatırlayamadığım LezBiFem’in bir başka onur yürüyüşünde yaptığı eylem; polislin önünde yürürken yerlere boya dökme eylemi. Bu eylem sayesinde polis ayakkabılarıyla her yer rengarenk olmuş ve güne çok renki bir iz bırakılmıştı. Aktivistler istiklal caddesinde değillerdi ama renkli ayak izleri oradaydı.

Şiddetsiz eylem alanında çalışan kişilerin bu konudaki teorileri, yaklaşımları nedir?

Şiddetsiz eylem alanında çalışmalar yapan birçok araştırmacı var. Bunlardan en bilinenlerinden biri Gene Sharp. Sharp 198 farklı şiddetsiz eylem türünü bir araya getirmiş, dünyada kullanılan birçok farklı taktiği sunmuştu.

Bir diğeri Maria J. Stephan & Erica Chenoweth tarafından yapılan şiddetsiz eylemin şiddetli eylemlerle karşılaştırıldığı çalışma. Bu çalışmaya göre şiddetsiz kapmanyalar %53 oranında başarılı olurken şiddet içeren kampanyaların başarıları %26 olmuştur. Bu anlamda şiddetsiz eylemin gücünü önemli ölçüde ortaya koymuşlardır.

Bu alanda atölyelere katılmak isteyen aktivistleri atölyede neler bekliyor?

Şiddetsiz eylem ve şiddetsiz örgütlenme atölyesine katılan aktivistleri öncelikle şiddet konusunda bir tartışma alanı daha sonra şiddet türlerine karşı şiddetsiz mücadele etmenin araçlarına dair birçok deneyimsel alan bekliyor. Bu tür atölyelerde birlikte konuşmayı, birbirimizden öğrenmeyi ve deneyimsel yöntemler kullanmayı önemsiyoruz.

Okuma önerileri:

Todd May; Şiddetsiz Direniş

Maria J. Stephan & Erica Chenoweth; Şiddetsiz Direniş Neden İşe Yarar

Şiddetsizlik Merkezi kütüphane kaynakları: <http://www.siddetsizlikmerkezi.org/kategori/kutuphane/5>

Bölüm 4:

Şiddetsiz İletişim

Düşünceli, kendisini adanmış küçük bir grup insanın dünyayı değiştirebileceğinden kuşku duymayın; doğrusunu söylemek gerekirse dünyayı değiştirebilen tek şey de bu olmuştur.

Margaret Mead

Şiddetsiz İletişim

Bu iletişimin temelinde tepkisel olarak davranmak ve aklımıza gelivereni söylemek yerine, bir olay karşısında veya bir konuşmada ne algıladığımızı ne hissettiğimizi ve ne istediğimizi fark etmek yer alır.

Şiddetsiz iletişimdeki temel yaklaşımlar açıklık ve dürüstlüğü kapsar. Aynı zamanda kişiye saygı, anlayış ile yaklaşan bir tarzı vardır.

Kendimizin ve başkalarının ihtiyaçlarının, derinlerde olan ama ilişkiyi etkileyen ihtiyaçlarının farkında olmayı hedefler.

Psikolog Marshall Rosenberg'e göre şiddetsiz iletişimin dört unsuru bulunur. Şiddetten arınmış bir tarzda iletişim kurmak isteyen kişi bu 4 unsurun yardımıyla kendini açıkça ifade edebilir ve empati ile dinleyebilir:

Gözlemleyebildiğimiz ve iyilik halimizi etkileyen somut davranışlar.

Gözlemlediklerimiz sonucunda kendimizi nasıl hissettiğimiz. Bu duygulara yol açan gereksinimlerimiz, değerlerimiz, dileklerimiz, vs. Hepimizin hayatını kolaylaştırmak için rica etmek istediğimiz somut tutum ve davranışlar.

Gözlem: Bir konu hakkında konuşacağınız zaman, yaşananları tarafsız bir kamera objektifinden açıklamayı ve tarif etmeyi içerir. İki kişi arasında yaşanmış bir olay veya diyalog varsa buna yorum katmadan aynen yaşadığı şekilde durumun ve yaşananların tarif edilmesini içerir.

Şiddetsiz iletişimin birinci bileşeni, gözlem ile değerlendirmeyi birbirinden ayırmayı gerektirir. Bizi etkileyen, gördüğümüz, duyduğumuz ya da dokunduğumuz şeyleri, işin içine hiçbir değerlendirme katmadan, çok açık ve net bir şekilde gözlemlememiz gerekir.

Gözlemi, değerlendirme ile birleştirdiğimizde, insanların onu eleştiri olarak duyma ihtimalleri artar ve bu direnç gösterilmesine sebep olabilir.

Değerlendirme İçeren Gözlem	Gözlem
Umut işlerini hep son ana bırakır.	Umut, son üç sınavına bir gece kala çalıştı.
İşlerini kesin bitiremez.	Onun işlerini bitiremeyeceğini düşünüyorum veya "işlerimi bitiremeyeceğim" dedi.
Ne zaman lazım olsa ulaşmaz. Hiçbir zaman ona ulaşmaz.	Geçen hafta lazım olduğunda iki kez aradım ve ulaşamadım.

Duygular: Yaşanan olayın bizde yarattığı hisleri diğerine anlatmaktır. Duyguları konuşmaya başlamak iletişimi başlatır. Fakat, dili kullanım biçimimizin yarattığı karışıklıklardan biri de "hissediyorum" sözcüğünü kullanırken aslında hislerimizi dile getirmemekten kaynaklanıyor. Örneğin "iyi hissediyorum" cümlesi duygularımızı ifade etmez, iyi olduğumuzu düşünmemizin sebebi olan duygu mutluluk, rahatlık vb. duygular olabilir.

Duygularımızın sorumluluğunu almak:

Duygularımızı ifade ederken, duygularımızın kaynağını bilmek ve kabul etmek oldukça önemlidir.

Şiddetsiz iletişim, başkalarının söyledikleri ve yaptıklarının, bizim duygularımızı tetikleyebileceğini ama asla duygularımızın sebebi olamayacağı konusunda farkındalığımızı artırır.

Başkaları duygularımızı tetikleyebilir fakat sebebi değildir.

İhtiyaçlar: Çatışmalar, ihtiyaçlarımız karşılanmadığında ortaya çıkar. İhtiyaçlarımızın karşılanması içinse bu ihtiyaçlarımızı belirtmemiz, karşı tarafa anlatmamız gerekir. Bazı zamanlarda bu ihtiyaçlarımızın biz de farkında olmayız. İhtiyaçlarımızı fark ettikçe bunu diğer kişiye anlatmamız gerekir.

İstek/Rica: Bu bölüm ihtiyacımızın karşılanması için karşımızdaki insandan bir talepte bulunduğumuz bölümdür. Söz ile isteğimizi rica ederiz. Karşıdaki kişiye ihtiyacımızı belirttiğimiz şekilde karşılayıp karşılayamayacağını sormuş oluruz.

“Hayır” cevabını alabiliriz, fakat asıl nokta diyalogun başlamış olmasıdır.

Bu dört unsuru ifade ederken esas olan dürüst ve açık olmaktır.

Son rica/istek aşamasında ise karşımızdaki açık yüreklilikle ile dinlemek kritik noktadır.

Dinleme:

Aktif dinleme tavsiye vermek değildir.

Yargılamak, değerlendirmek, eleştirmek, övmek veya yüzleştirmek değildir.

Karşıdaki hem fikir olsun veya olmasın KENDİ HİKAYENİ anlatmaktır.